

common national (i.e. supra-ethnic) consciousness in a multi-ethnic society. The policy of identity, national self-affirmation of Ukraine should be based on the recognition of the inviolability of state sovereignty and territorial integrity, the establishment of parity, partnership relations with other countries of the world, which involves the advocacy and full representation of the interests of all Ukrainian citizens in the international arena by state authorities. Thus, the state authorities will be a legitimate guarantor of ensuring the stability of national socio-political life, observance of the rights and freedoms of Ukrainian citizens, and a full-fledged representative of their interests.

References:

1. Більше 90% громадян вважають себе етнічними українцями. *Дзеркало тижня*. 2017. URL: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/bilshe-90-gromadyanvvazhayut-sebe-etnichnimi-ukrayincyami-239470_.html.
2. Bondar V. S. Consideration of the method of content analysis from the point of view of quantitative and qualitative techniques of implementation. *Scientific notes of NaUKMA*. Kyiv: National University «Kyiv-Mohyla Academy», 2022. P. 17–26.
3. Gibernau M. Identity of Nations. Kyiv : Tempora, 2020. 39 p.
4. Razumkov Center. Identity of Ukrainian citizens in new conditions: status, trends, regional features. *Information and analytical materials for the professional discussion «Formation of a common identity of Ukrainian citizens: prospects and challenges»*. 2022. URL: <http://dontsovnice.com.ua/wp-content/uploads/2022/07/Identi-2022.pdf>



ЛИСТОПАД Олексій Анатолійович,
завідувач кафедри дошкільної
педагогіки Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», доктор
педагогічних наук, професор

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У сучасних умовах глибоких суспільних трансформацій, зумовлених глобалізаційними процесами, цифровізацією, євроінтеграційними прагненнями та воєнними викликами, проблема збереження української ідентичності набуває особливої актуальності. Вона постає не лише як культурно-історичний феномен, а й як важливий чинник національної стійкості, суспільної консолідації та збереження духовних засад українського

народу. Усвідомлення й утвердження власної ідентичності є необхідною умовою збереження історичної тяглості, культурної самобутності та державності України.

Важливу роль у збереженні української ідентичності відіграють національно-культурні традиції, які виступають базовим елементом історичної пам'яті, формують систему світоглядних орієнтирів та забезпечують спадкоємність національних цінностей. Саме через мову, звичаї, обряди, народну культуру, освітні й виховні практики здійснюється трансляція соціального досвіду, збереження колективної пам'яті та формування національної самоідентифікації особистості й спільноти. Національно-культурні традиції слугують важливим механізмом протидії культурній уніфікації та втраті духовної самобутності в умовах глобальних змін.

Проблема української ідентичності є предметом міждисциплінарних наукових досліджень і розглядається в межах історичного, культурологічного, правового та світоглядного підходів. Історичний підхід акцентує увагу на ролі історичної пам'яті та національного досвіду в процесі формування ідентичності; культурологічний – аналізує значення культурної спадщини й традицій як носіїв національних смислів; правовий – розкриває нормативно-правові механізми захисту та утвердження національно-культурних цінностей; світоглядний – зосереджується на ціннісних орієнтаціях і духовних засадах, що визначають самосвідомість українського суспільства. Комплексне поєднання означених підходів дає змогу цілісно осмислити роль національно-культурних традицій у збереженні української ідентичності.

Національно-культурні традиції відігравали визначальну роль у становленні української нації на різних історичних етапах, забезпечуючи спадкоємність духовних, моральних і світоглядних цінностей. Упродовж століть, за відсутності власної державності або в умовах політичного й культурного тиску, саме традиції виступали механізмом збереження історичної пам'яті та колективної самосвідомості українського народу. Вони формували уявлення про спільне походження, мову, культуру та цінності, що є базовими маркерами національної ідентичності [5].

Національно-культурні традиції – це історично сформована й соціально закріплена сукупність духовних, моральних, ціннісних, мовних, звичаєвих і культурних практик народу, що передаються від покоління до покоління та забезпечують спадкоємність історичної пам'яті, світоглядних орієнтирів і національної самосвідомості. У науковому контексті національно-культурні традиції розглядаються як: носії колективного історичного досвіду та культурної спадщини; механізм збереження й трансляції національних цінностей; чинник формування національної ідентичності та громадянської позиції особистості; засіб опору асиміляційним і денационалізаційним процесам. Особливе значення у процесі формування української ідентичності належить українській мові як ключовому носію культурних смислів і засобу

трансляції національного досвіду. Мова акумулює історичну пам'ять, відображає світоглядні уявлення народу та слугує основою культурної єдності. Важливу роль відіграє й народна педагогіка, у межах якої через родинні традиції, фольклор, звичаї та обряди відбувалося виховання патріотичних почуттів, моральних якостей і національної самосвідомості підростаючих поколінь [1; 2].

Культурна спадщина загалом відіграє провідну роль у збереженні історичної пам'яті та національної самосвідомості, забезпечуючи зв'язок між минулим, сучасним і майбутнім. Через національно-культурні традиції здійснюється не лише відтворення історичного досвіду, а й формування ціннісних орієнтирів, що визначають ідентифікацію особистості з українською спільнотою [3; 4]. У цьому контексті традиції постають як важливий ресурс формування стійкої національної ідентичності. Водночас національно-культурні традиції виконували функцію своєрідної форми опору асиміляційним і колоніальним впливам. Збереження мови, звичаїв, народної культури та освітньо-виховних практик дозволяло українському народу протистояти процесам денаціоналізації, зберігати духовну автономію та утверджувати власну ідентичність навіть за несприятливих історичних умов. Саме означена здатність традицій до адаптації й водночас збереження національної самобутності підтверджує їхню ключову роль у формуванні та підтримці української ідентичності.

Збереження національно-культурних традицій в Україні має чітке нормативно-правове підґрунтя, яке визначає засади охорони культурної спадщини та утвердження національної ідентичності. Конституція України закріплює обов'язок держави сприяти розвиткові української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також гарантує захист культурної спадщини як складової національного надбання. Відповідні положення конкретизуються у законодавчих актах, що регулюють сферу культури, освіти та мовної політики, створюючи правові механізми збереження й відтворення національно-культурних традицій.

Важливу роль у цьому процесі відіграє державна політика у сфері культури, мови та освіти, яка виступає ефективним інструментом збереження української ідентичності. Підтримка української мови як державної, розвиток національної системи освіти, охорона нематеріальної культурної спадщини та популяризація культурних цінностей сприяють формуванню стійкого культурного простору й забезпечують трансляцію національних традицій між поколіннями. Освітній і культурний простір у цьому контексті постає як стратегічний ресурс держави.

Світоглядне значення національно-культурних традицій виявляється у формуванні громадянської позиції, патріотизму та національної стійкості особистості. Засвоєння традицій сприяє усвідомленню належності до української спільноти, формує ціннісні орієнтири, відповідальність за

збереження культурної спадщини та активну участь у суспільному житті. Взаємозв'язок культури, права і національної безпеки проявляється в тому, що захист культурних цінностей і національної ідентичності є важливою складовою гуманітарної безпеки держави та передумовою її сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Дічек Н., Саух П., Загородня А. Філософсько-педагогічна думка України: аспекти ретроаналізу націєтворення : монографія / за наук. ред. проф. Н. П. Дічек. Київ : Педагогічна думка, 2025. 311 с.

2. Листопад О. А., Мардарова І. К. Патріотичне виховання здобувачів освіти в умовах діджиталізації освітнього простору. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: освітні й освітньо-філософські аспекти формування історичної пам'яті* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. 20 червня 2025 р., м. Київ / Ін-т педагогіки НАПН України ; [редкол. : Топузов О. М., Дічек Н. П., Ладоня К. Ю. ; за наук. ред. Дічек Н. П.]. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2025. С. 214-217.

3. Листопад О. А., Мардарова І. К., Листопад Н. Л. Становлення професійної ментальності здобувачів освіти в освітньому процесі закладів вищої і фахової передвищої педагогічної освіти. *Перспективи та інновації науки (Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»)*. 2024. № 10 (44). С. 323-335. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-323-335](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-323-335)

4. Луговий В. І., Топузов О. М., Регейло І. Ю., Гудим І. М. Науково-практичні заходи (проєкти) наукових установ НАПН України з національно-патріотичного виховання. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5 (2). С. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5210>

5. Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів: теоретичні і політичні аспекти : монографія / В. П. Трощинський, В. А. Скуратівський, Н. П. Ярош та ін. ; за заг. ред. В. П. Трощинського. Київ : НАДУ, 2018. 256 с.

